

Mielenterveyskuntoutujan asumispalveluprosessin mallintaminen asumispalveluyksikkö Ansajokokossa

Raportti PaKasteen työskentelyjaksosta 2012–2013

Anniina Aikio

7.1.2013

Sisältö

1 Johdanto.....	3
2 Sodankylän kunnan sosiaalityön työskentelyjakson aihe	4
3 Tavoite	4
4 Toteutus	5
4.1 Hanketyön resurssit	5
4.2 Menetelmät ja toiminta.....	6
4.3 Tiedottaminen.....	8
5 Tulokset ja tuotokset.....	9
6 Arviointi	9
7 Pohdinta.....	10

1 Johdanto

Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystalvet -hanke (<http://www.sosiaalikallega.fi/kaste>) on aloittanut 1.11.2012 ja kestää 31.10.2013 saakka. Hankkeelle on myönnetty valtionavustusta kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmasta (KASTE). Hanketta hallinnoi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä ja koordinoinnista vastaa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lapin toimintayksikkö.

PaKasteen Lapin osiossa kehitetään perusterveydenhuoltoa, terveyden edistämistä, sosiaalityötä ja vanhustyötä kuntalähtöisesti. Hankkeeseen osallistuville Lapin kunnille on annettu mahdollisuus juurruttaa PaKaste I:n aikana kehitettyjä työskentelymalleja. Kunnat ovat saaneet valita PaKasteen ja kunnan tavoitteita tukevat kehittämistyön kohteet ja kehittäjätyöntekijät. PaKaste 2 – hankkeen koordinaattorit ovat tukeneet kuntia kehittämistyössä.

Sodankylän kunnan sosiaalityön työskentelyjakson kehittämiskohteena on asumispalveluyksikkö Ansajokos. Ansajokos on toiminut Sodankylässä vuodesta 1998. Aluksi se sijaitsi keskustassa ”sinisellä talolla”, josta se vuonna 2000 muutti Kaanaanmaalle eli noin neljä kilometriä keskustasta. Tällä hetkellä asumisyksikkö Ansajokos tarjoaa kodin 22 kuntalaiselle, jotka tarvitsevat tukea, ohjausta ja huolenpitoa arjen toiminnoissa sekä elämänhallinnassa. Aukkaat asuvat itsenäisesti omissa kodeissaan, joista osa on soluasuntoja. Asumispalveluyksikön yhteisissä tiloissa asukkailla on mahdollisuus ruokailla, pestä pyykkiä ja viettää aikaa yhdessä. Aukkaat saavat halutessaan osallistua ohjattuun viriketoimintaan.

2 Sodankylän kunnan sosiaalityön työskentelyjakson aihe

Kerro työskentelyjaksosi kehittämistyön aihe. Kerro lähtötilanteesta. Miksi tämä aihe valittiin.

Sodankylässä sosiaalityön työskentelyjakson kehittämistyönä on kehittää mielenterveyskuntoutujan asumispalveluita. Tarkoituksena on mallintaa mielenterveyskuntoutujan asumispalveluprosessi asumispalveluyksikkö Ansajokoksessa. Ansajokoksesta ei ole olemassa toimintakertomusta tai kuvausta. On epäselvää minkälaisesta asumispalvelusta Ansajokoksessa on kysymys, kenelle se on tarkoitettu ja miten asumispalvelua voidaan hakea.

Ansajokokseen asukkaaksi hakeutuminen on lähtötilanteessa sekavaa ja jopa sattumanvaraista. Kenelläkään ei ole selkeää käsitystä siitä, millä tavalla asumispalvelua haetaan, kenelle hakemus osoitetaan ja kuka sitä käsittelee. Mielenterveyskuntoutujan hakemusta asumispalveluihin ei ole kunnassa olemassa.

Sodankylässä ollaan innokkaita kehittämään, koska Ansajokoksen lisäksi kiinnostuneita kehittämistyöstä olivat myös kehitysvammapalvelut. Päätimme kuitenkin ohjausryhmän kanssa, että on parempi rajata kehittämistehtävä mahdollisimman tarkasti. Työskentelyjakso on lyhykestoinen, eikä kovin suuria kehittämistavoitteita kannata ottaa. Näin rajasimme kehittämistehtävän koskemaan pelkästään mielenterveyskuntoutujan asumispalvelua ja erityisesti Ansajokosta. Ansajokoksen henkilökunnalta nousi halu kehittää toimintaansa sekä kehittämistehtävään liittyä todellisia kehittämistarpeita.

3 Tavoite

Kerro työskentelyjakson tavoite?

Tavoitteena on kehittää mielenterveyskuntoutujan palveluita asumispalveluyksikkö Ansajokoksessa. Tavoitteen saavuttamiseksi tarkoituksena käytämme työvälineenä *mallinnusta*. Mallinnus sisältää seuraavat asumispalveluprosessin vaiheet: *hakeutuminen Ansajokokselle, asuminen Ansajokoksella ja asumisen päätyminen*. Tarkoitus on yksityiskohtaisesti selven-

tää, minkälaisesta asumispalvelusta on kysymys, millä tavalla Ansajokokseen hakeudutaan ja miten prosessi etenee aina asumisen päättymiseen asti.

Mallinuksessa asumispalveluprosessia tarkastellaan mielenterveyskuntoutujan, lähiverkoston, Ansajokoksen henkilökunnan sekä yhteistyötahojen näkökulmista. Mallinnus auttaa asiakkaita, palveluntuottajia, viranomaisia, lähiomaisia sekä kaikkia kuntalaisia hahmottamaan mitä Ansajokoksesta asumisella tarkoitetaan, miten asumispalvelua haetaan ja miten prosessi etenee.

4 Toteutus

4.1 Hanketyön resurssit

Olen osa-aikainen hanketyöntekijä loka-maaliskuun välisen ajan. Hanketyöntekijän tukena on ollut ohjausryhmä, jossa on ollut mukana johtava sosiaalityöntekijä Kati Aikio, perusturvajohtaja Harri Tiuranniemi, Ansajokoksen vastaava psykiatrinen sairaanhoitaja Tiina Väänänen sekä kehitysvammapalveluiden esimies Sirkka Hietanen. Työskentelyjakson aikana on muodostunut ns. lähiohjausryhmä, jossa on mukana Kati Aikio ja Tiina Väänänen. Olemme pitäneet kolmestaan pienempiä palaveriteita, jossa olen kertonut hanketyön sen hetkiset kuulumiset, ja olen saanut heiltä ohjausta ja tukea kehittämistyöhön. Kaikki palaverit ovat olleet hanketyön kannalta arvokkaita, koska vaikka hanketyö on itsenäistä, sitä ei voi tehdä yksin. Työskentelypisteeni sijaitsee lähellä sosiaalisastoa. Tämä on ollut hyvä asia, koska olen voinut tarvittaessa kysyä Katilta neuvoa sekä olemme voineet vaihtaa ajatuksia kehittämistyöstä käytävällä tai kahvitauolla.

Myös Ansajokoksen työntekijät (6 lähihoitajaa) ovat olleet aktiivisesti kehittämisessä mukana. Olen käynyt tutustumassa Ansajokoksella, jolloin pidimme samalla palaverin Ansajokoksen sairaanhoitajan ja kahden lähihoitajan kanssa. Tämän palaverin tarkoituksena oli tehdä nykytilan kuvaus eli selvittää asumispalveluprosessin nykytilanne ja sen kautta kehittämistarpeet. Olemme järjestäneet myös kehittämispäiviä, joissa on ollut mukana koko Ansajokoksen henkilökunta. Järjestimme 30.11.2012 ensimmäisen kehittämispäivän, jossa

kävimme läpi mallinnusta. Kehittämispäivien tarkoitus on niemen omaan kehittäminen yhdessä.

Yhteistyökumppaneina ovat olleet sosiaalityöntekijät, kunnan asuntotoimisto, Sodankylän mielenterveystoimisto sekä Seita-säätiö. Hanketyöntekijänä olen käynyt tutustumassa Seita-säätiöön ja kertonut työskentelyjakson tavoitteista. Seita-säätiön päivätoiminnassa työskentelee kahdeksan Ansajokoksessa asuvaa mielenterveyskuntoutujaa. Pidimme ryhmähaastattelun päivätoiminnassa oleville Ansajokoksen asukaille Seita-säätiön tiloissa. Tammikuun alussa käyn myös käynyt mielenterveystoimistossa esittelemässä mallinnusta, ja kuuntelemaan heidän esittämiään mielipiteitä ja näkemyksiä. Mielenterveystoimiston ja asumispalveluyksikkö Ansajokoksen yhteistyö on melko vähäistä, eikä heillä ole kuin yksi yhteinen asiakas. Ansajokoksessa käy ostopalveluna oma psykiatri, joten mielenterveystoimiston palveluille ei ole nähty vielä tarvetta. Mielenkiintoista on, voisiko näiden kahden toimijan yhteistyötä lisätä, ja olisiko siitä hyötyä asiakkaan ja palvelujen toimivuuden kannalta.

4.2 Menetelmät ja toiminta

Itselläni ei ollut aikaisempaa kokemusta mielenterveyskuntoutujien asumispalveluista, joten lähdin tekemään hanketyötä hyvin avoimin ja uteliain mielin. Aluksi perehdyin Ansajokoksen vastaavan sairaanhoitajan lähettämään materiaaliin. Materiaali sisälsi muun muassa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden laatusuosituksen, kuntouttavan palveluasumisen valtakunnalliset kehittämissuosituksen sekä mielenterveys- ja päihdehuollon valtakunnallinen valvontaohjelman 2012-2014. Itse perehdyin lisäksi siihen, mitä ylipäätään tarkoitetaan kuntouttavalla asumispalvelulla ja mitä kaikkea mielenterveyskuntoutujan asuminen sisältää. Pyrin saamaan käsityksen, millainen asumispalveluyksikkö Ansajokos on, mitä hyvää siinä on sekä mitkä ovat sen kehittämistarpeet. Lisäksi luin sosiaali- ja terveysministeriön 2007:13 Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluja koskevan kehittämissuosituksen.

Lokakuun aikana kävin myös tutustumassa Sodankylässä toimivaan yksityiseen asumispalveluyksikkö Lapin Kehtoon. Tutustumiskäynti oli hyödyllinen, koska sain laajemman ku-

van mielenterveyskuntoutujien asumispalveluista. Lapin Kehto tarjoaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tehostettua ja tuettua palveluasumista. Asumispalveluyksikkö Lapin Kehto eroaa Ansajokoksesta muun muassa siitä, että Ansajokoksesta ei ole yövalvontaa. Enemmän tukea tarvitsevat voivat siirtyä Ansajokoksesta Lapin Kehtoon ja puolestaan vähemmän tukea tarvitsevat voivat siirtyä Lapin Kehdosta Ansajokokseen.

Tutustuin aiempiin hankkeisiin, mutta en löytänyt paljoa hankemateriaalia koskien juuri mielenterveyskuntoutujan asumista. Useat hankkeet koskivat kehitysvammaisen asumisen polkua, tosin tätä materiaaliakin pystyi myös soveltaen hyödyntämään. Mielenterveyskuntoutujien palveluja on kehitetty useassa kaupungissa. Esimerkiksi Kouvolan kaupungissa on kehitetty mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tuetun asumisen toimintamallia ja palveluohjausta. Niemikotisäätiössä on toteutunut vuonna 2006 RAY:n tuella projekti, jossa on kehitetty mielenterveyskuntoutujan asumispalveluprosessin yleinen malli. Hyödynsimme tätä yleistä mallia omassa mallinnuksessamme.

Yhtenä hankkeen tavoitteena on Ansajokoksen henkilökunnan, sosiaalityöntekijöiden, asuntotoimiston sekä mielenterveystoimiston yhteistyön parantuminen sekä näiden tahojen roolien selkiintyminen. Aiemmin asumispalveluyksikkö Ansajokokseen hakeutumisessa on ollut selkeitä puutteita, koska joskus asuntotoimistoon on lähetetty asuntohakemuksen lisäksi lääkärin B-lausunto. B-lausunto tai muut asiakasta koskevat lausunnot eivät kuulu asuntotoimistoon. Pidimme sosiaalitoimiston ja asuntotoimiston kanssa yhteisen palaverin, jossa käsitelimme asuntotoimiston roolia hakumenettelyssä. Koska Ansajokoksesta kyse on kunnan asunnoista, kunnan asuntotoimisto vastaanottaa asuntohakemuksen ja tekee vuokrasopimuksen. Aiemmin vuokrasopimus on ollut toistaiseksi voimassa oleva, mutta nyt se muuttuu määräaikaiseksi. Määräaika on sama kuin sosiaalityöntekijän asumispalvelupäätöksessä eli viisi kuukautta. Sovimme myös, että sosiaalityöntekijän tekemässä tilanearviossa, sosiaalityöntekijä antaa asiakkaalle esitätetyn asuntohakemuksen täytettäväksi ja allekirjoitettavaksi. Sosiaalityöntekijä toimittaa asuntohakemuksen asuntotoimistoon. Tarkoituksena on tehdä asiakkaan asema mahdollisimman helpoksi ja selkeäksi, jolloin vältetään ”luukulta luukulle pallottelu”.

Asumispalveluyksikkö Ansajokoksen toiminta pyrkii olemaan mahdollisimman asiakaslähtöistä. Halusimme toiminnan kehittämisessä saada esiin asumispalvelua käyttävien asiak-

kaiden näkemyksiä, jotta toimintaa voitaisiin kehittää entistä asiakaslähtöisempään ja asiakkaiden tarpeita vastaavaan suuntaan. Kehittämistyössä käytimme menetelminä asiakasryhmän haastattelua sekä asiakastyytyväisyyskyselyä Ansajokoksen läheisille. Haastattelimme kaksi kertaa Seita-säätiön päivätoiminnassa käyvät Ansajokoksen asukkaat. Ensimmäinen haastattelu on toteutunut marraskuussa ja toinen haastattelun on tarkoitus toteutua keväällä hyvissä ajoin ennen hanketyön päättymistä. Haastateltavia on yhteensä seitsemän. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, ja olimme ennen haastattelua miettineet etukäteen teemoja, joiden pohjalta keskustelu etenee.

Asiakastyytyväisyyskyselyn tarkoituksena on saada selville läheisten mielipiteitä asumis- palveluyksikkö Ansajokoksesta. Yhteensä kaksitoista asukasta antoi luvan lähettää heidän läheiselleen asiakastyytyväisyyskyselyn. Olen postittanut kyselyt vastauskuorineen 3.1, ja toivon mukaan mahdollisimman moni läheinen vastaa kyselyyn 31.1.2013 mennessä.

Järjestimme myös kaksi kehittämispäivää Ansajokoksen henkilökunnalle. Kehittämispäivien tarkoitus oli keskittyä mallintamiseen, pohtia ja kehittää asioita yhdessä. Kehittämispäivänä kerroimme myös asukkaiden haastattelun tuloksia, paljastamatta tietenkään kenenkään yksittäisen asukkaan mielipidettä. Sodankylän sosiaaliosastolla oli myös joulukuussa sosiaalityön kehittämispäivä, jossa esiteltiin ja käytiin läpi meneillä olevia hankkeita ja ajan-kohtaisia asioita. Sosiaalityön kehittämispäivänä esittelimme mallinnuksen sekä kaikilla oli mahdollisuus kommentoida mallinnusta ja hankkeessa kehitettyä materiaalia.

4.3 Tiedottaminen

Ennen työskentelyjakson aloittamista sosiaaliosastoa tiedotettiin sähköpostitse hanketyöntekijän nimi, kehittämistehtävän aihe sekä työskentelyjakson pituus. Ensimmäisellä viikolla, kun sain oman työpuhelimeni, ilmoitin sosiaaliosastolle ja yhteistyötahoille omat yhteystietoni. Sosiaalityöntekijöille olen kertonut hankkeesta palavereissa sekä kävimme tarkemmin mallinnusta läpi kehittämispäivänä. Kuten jo mainitsinkin, olen käynyt tutustumassa Seita-säätiöön, asumisyksikkö Lapin Kehtoon sekä mielenterveystoimistoon. Tutustumiskäyntini yhteydessä olen tiedottanut heille meneillä olevasta kehittämistyöstä.

Kehittämistyöstä ja sen tuloksista on tarkoitus tiedottaa paikallisessa sanomalehdessä sekä kunnan nettisivuilla

5 Tulokset ja tuotokset

Kerro mitä saatiin aikaan? Esimerkiksi materiaalit, tapahtumat, tilaisuudet, toimintatavat, uudet yhteistyökuviot,...

Mallinnus on työväline, jonka avulla toimintaa voidaan kehittää konkreettisesti. Ensimmäisessä vaiheessa eli hakeutumisessa Ansajokokselle konkreettisena kehittämistyönä huomattiin tarve luoda mielenterveyskuntoutujan hakemus asumispalveluihin –lomake. Tässä vaiheessa huomioitavaa oli myös sosiaalityön ja asuntotoimiston roolien selkiintyminen. Sovittiin, että hakemus asumispalveluihin toimitetaan vammaispalvelun sosiaalityöntekijälle, joka tapaa asiakkaan ja tekee tilannearvion.

Kehitetty materiaali 7.1.2013 mennessä:

- mallinnus (vielä kesken)
- asukkaiden teemahaastattelu ja sen tulokset
- hakemus mielenterveyskuntoutujan asumispalveluihin
- kuntoutussuunnitelma
- asiakastyytyväisyyskysely Ansajokoksen asukkaalle läheisille
- sosiaalityöntekijän tilannearvio (ei vielä valmis)

6 Arviointi

Keväällä tarkoitus ainakin arvioida:

- Kuntoutussuunnitelma päivitetään Ansajokoksen asukkaalle uutta pohjaa käyttäen niin, että olen mukana päivityksessä sivusta seuraajan roolissa. Tämä onnistuu, mikäli asukas antaa siihen luvan. Tämän jälkeen kuntoutussuunnitelmaa on tarkoitus

arvioida yhdessä asukkaan ja omahoitajien kanssa: mikä kuntoutussuunnitelmassa toimii ja mitä pitää vielä kehittää.

- Toinen ryhmähaastattelu Ansajokoksen asukkaille.
- Asiakastyytyväisyyskyselyn tulosten arviointi
- Kehittämispäivät

- työskentelyjakson arviointi
 - o Arvioi saavutettiinko työskentelyjaksolle asetettu tavoite? Jos ei saavutettu, niin miksi ei?
 - o mikä onnistui, mikä ei, mikä oli hankalaa/mikä hidasti tai esti kehittämistyötä
 - o Miten arvioit työskentelyjakson tulosta?
 - o Ketä kehitetty toiminta hyödyttää?
 - o Miten työskentelyjakson aikana kehitetty toiminta jää elämään työyhteisöönne / kuntaanne ja jatkuuko sen kehittäminen työskentelyjakson päätyttyä?
 - o Mitä kehittämistyöstä voisi hyödyntää muissa kunnissa?

- Työskentelyjakso kehittämistyön menetelmänä
 - o Arvioi työskentelyjakson toimivuutta kehittämistyössä

- Työskentelyjakson kehittäjänä toimiminen
 - o Mitä tukea olet saanut kehittämistyöhösi jakson aikana?
 - o Mitä tukea olisit tarvinnut enemmän?
 - o Mitä hyvää kehittämistyö/kehittäjänä toimiminen on tuonut?
 - o Mitä tekisit toisin?
 - o Mitä olisit toivonut muiden tekevän toisin?

7 Pohdinta

Pohdi

- miten kehittämistyö on muuttanut toimintaa/palveluita työyhteisössänne / kunnassanne?
- miten työskentelyjaksolla kehittämäsi uudistukseen/ asiaan/ toimintaan/ palveluun on suhtauduttu?

- Miten uusi toimintamalli juurrutetaan käytännöksi?
- Kehittämisideoita tuleviin kehittämishankkeisiin.
 - Aiheita, menetelmiä, tuen muotoja